

ROMÂNI ODORHEIENI LA SCAUNUL DE JUDECATĂ, ÎN SECOLUL AL XVII-LEA. I (1607-1608)

Drd. Vasile LECHINȚAN

Cuvinte cheie: români, Odorhei, Transilvania, Evul Mediu

Key words: romanians, Odorhei, Transylvania, Midle Ages

Abstract

Unique documents from 17th century kept by National Archives from Cluj Napoca district, reveal interesting aspects of Romanians' life in Odorheiu Seat, from four centuries ago.

Despre români din scaunul secuiesc Odorhei din secolul al XVII-lea, mai ales pentru primele decenii ale acestui veac, se cunosc îndeosebi din *Lustra secuiască din anul 1614* o serie de aspecte semnificative, precum: o estimare a numărului lor, a răspândirii lor în această arie geografică, numele cu care apar ei în acte oficiale și statutul lor social¹.

Despre numele lor se constată fenomenul folosirii în actele scăunale odorheiene, precum și la celelate scaune secuiești, a apelativului **Olah** (=Românul), tocmai pentru a se evidenția diferența de etnie și religie în primul rând în această masă de secui din această parte a Transilvaniei. Nu mai puțin de 121 de capi de familie bărbați, conșcriși în *Lustra de la 1614* pentru scaunul Odorhei au numele de familie **Olah**, și în toate scaunele secuiești conșcrite, sunt în total 478 de capi de familie cu acest apelativ. De numeroase ori, în conșcripție se precizează că respectivul cap de familie cu numele de **Olah** este român de neam/etnie (*olah fi*), așa cum de altfel oficialii scaunului Odorhei procedau și cu sașii din aceste scaune, înregistrându-i frecvent cu numele de Szász și adesea precizând că este vorba de un cap de familie sas de etnie (*szasz fi*).

Puține sunt numele de familie și prenumele capilor de familie români rămase nemaghiarizate, în scaunul Odorhei: *Dan* (în Bezid, Bodogaia), *Radul* (chiar dacă e scris cu grafie maghiară) (în Bezidu Nou, Bodogaia), *Sârman* (în Biborțeni), *Opriș*, *Musca* și *Roșca* (în Bodogaia), *Comșa* (în Comănești) etc.

Din punct de vedere social, majoritatea absolută a românilor odorheieni din 1614 sunt jeleri și iobagi, unii erau liberi, dar din

cauza sărăciei s-au dat iobagi/iobagi zălogiți unor nobili din zonă, cum sunt și cazurile lui *Olah Janos* (Ioan Românul) din Aluniș, scaunul secuiesc Odorhei și *Ștefan Dan* din Bodogaia, care pentru bani s-a dat iobag, spune documentul. Alții au devenit iobagi din cauza sărăciei sau din motivul de a scăpa de vreo pedeapsă pentru desfrâu, furt etc. Foarte puțini români mai erau erau liberi, conform lustrei sus-amintite: *Matei Olah* (Românul) din Turdeni, *Nicolae Olah* (Românul) din Zetea ș.a., care sunt înregistrați ca libertini. Un iobag din Mujna, pe nume *George Olah* (Românul) avea chiar un jeler pe nume *George Sas*, ceea ce denotă că era înstărit. În Odorheiu Secuiesc, erau și orășeni capi de familie români cu statut de "orășeni plătitori de dare".

Din punct de vedere al stabilității unor capi de familie români, *Lustra de la 1614* precizează despre unii că sunt iobagi "din vechime" sau "vechi" (*antiquiores*), alții iobagi "ancestrali" sau "strămoșești" (*avitici/eos*) (la Betești, Bezid, Bențid, Bodogaia, Călugăreni, Merești, Mihăileni, Mujna, Orășeni, Ulieș, Vasileni, Văleni, Vârghiș, Vețca, Vidacut), dar sunt și unii veniți din Țara Făgărașului, din Țara Românească și din Moldova sau din altă localitate, alții sunt menționați ca nou venit (*advena*) sau ca străin de sat. Desigur că, nu doar români odorheieni menționați ca fiind "din vechime", "vechi", "ancestrali" sau "strămoșești", ci și cei care nu au mențiunea de nou venit sau străin fac parte din obștea satului respectiv încă din vremuri vechi, nedeterminate temporal, cu siguranță de la colonizarea secuilor în zonă.

Firește că, din *Lustra de la 1614*, nu se

poate stabili cu exactitate numărul românilor din scaunele secuiești, deoarece ei pot fi trecuți aici cu apelativul ocupației lor, scris sub forma maghiară. Ne pot ajuta să cunoaștem acest aspect și alte documente de epocă, precum protocoalele de judecată ale scaunului secuiesc Odorhei. Aflăm, astfel, din protocolul anului 1608, că un anume iobag *Zeocz Istuan* (Ștefan Suci/Blănar) din Corund (*Korondon*) este român de neam (*olah*). Desigur că el va fi fost de meserie *szűcs*, adică blănar/cojocar. În procesul din 7 iunie 1608, acest iobag este reprezentat la judecată de stăpânul său de moșie și apărat, pentru că Antal Kovacs, de asemenea din Corund, scaunul Odorhei, i-a luat cu forța 32 de oi românilor pe nume Ștefan Suci/Blănar (*Zeocz Istuan newó olah*), fapt petrecut în toamna precedentă, în ziua de Sf. Dumitru (26 octombrie) a anului 1607. Oile se aflau la pârât și la data procesului, și deși au fost cerute legal, el nu le-a restituit și de aceea solicită să i se dea pedeapsa *minor potentia* (silnicie mică), pedeapsă solicitată numai când era vorba de iobagi, deoarece atunci când era lezat un nobil se cerea pedeapsa *maior potentia* (silnicie mare)². Martor în proces este și jelerul lui Anton Kovacs din Corund, pe nume Ștefan Românul (*Stephanus Olah*), iar martorul Ștefan Benedek de Corund, primpil, pomenește de un anume român pe nume Clemente (*Kelemen nevy olah*), care era păstorul său (Anexa I)³.

Un păstor român pe nume Clemente este pomenit și în Ocna de Sus (*Sofaluan*), într-o audiere de martori din 6 noiembrie 1606, în privința bănușilor Blaziu Românul (*Olah Balas*) și Ioan Românul (*Olah Janos*), care ar fi prădat, cu mai mulți ortaci, o măierişte din Ocna de Sus, de unde au luat caș și urdă (*ordat*, cuvânt împrumutat de secuii în graiul

lor, fapt atestat și de acest document) (Anexa 3)⁴. Faptul că secuii angajau frecvent păstori de oi români încă din cele mai îndepărtate timpuri este atestat și de studiile asupra graiului secuiesc⁵.

Într-un alt proces de judecată la Scaunul Odorhei din 1608, din ziua de Convertire a Sf. Pavel (25 ianuarie, la catolici), este acționat în judecată ca pârât, libertinul Petru Românul (*Zabados Peter Olah*), măier din Lueta (*Leouetej*), așadar slujitor la o fermă sau măierişte din acel sat, bănuș că împreună cu alți ortaci l-ar fi omorât pe un iobag din Comănești (*homorod kemenifaluj*), în urma unei "cinstiri" cu băutură a păstorilor români (*olahok*), împreună, la casa lui Leorincz Gergelj. Libertinul român este reprezentat în proces de procuratorul (atunci în sens de avocat) Abramfy Istuan Deak⁶.

Într-un alt proces de judecată ținut la Scaunul Odorhei, în a patra zi de după sărbătoarea Martin Episcopul (12 noiembrie, la catolici), "nu demult trecută", din anul 1608, este pârât, de astă dată, un alt păstor român, pe nume Fărcaș/Lupu Românul din Mugeni (*Olah Farkas de Bögöz*), bănuș în cazul unor vite furate, ale căror urme duceau din hotarul satului Mugeni, în munți⁷ (Anexa IV).

Păstorul român Oprea Reteni din Căpâlnița (*Kapolnas olahfalvi*) figurează într-un proces din Duminica Trinității, din 1608, ca martor într-un diferend din acel sat⁸ (Anexa V).

Pare de înțeles pentru epoca respectivă ca multe procese să fie iscate în zona păstorilor de oi, de porci, în zona măieriştilor dinafara satului, unde haiducii puteau acționa în voie, uneori cu complicitatea păstorilor. Cercetări viitoare vor scoate la lumină și alte aspecte ale vieții românilor odorheiieni din secolul al XVII-lea.

Note

1. Vasile Lechințan, *Românii din scaunele secuiești la 1614*, în "Angustia", vol I, 1996, p. 93-126.

2. Vezi în acest sens și: Vasile Lechințan, *Cnezi și juzi din Câmpia Transilvaniei în procese judecătorești la scaunele comitatense Cluj și Turda în prima jumătate a veacului al XVII-lea*, în "Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie Cluj-Napoca", XXVII, 1985-1986, pp. 137-160.

3. Serviciul Județean Cluj al Arhivelor Naționale, în continuare SJCJAN, Fondul Scaunul Odorhei (în continuare: Sc.Od.), dos. II/ 4, f. 147.

4. SJCJAN, Sc.Od., dos. II/ 4, f. 72.

5. Vezi Vasile Lechințan, *Limba română în viața secuilor de-a lungul secolelor (până la 1918)*, "Angustia", numerele IX-X.

6. SJCJAN, Sc.Od., dos. II/ 4, f. 67.

7. SJCJAN, Sc.Od., dos. II/ 4, f. 139.

8. SJCJAN, Sc.Od., dos. II/ 4, f. 133.

1608. *Handwritten text in Latin script, likely a legal document or court record. The text is dense and difficult to decipher due to the cursive handwriting and some fading. It appears to be a continuation of a case or a separate entry.*

1608. Die 9 Junij. *Handwritten text, possibly a date and a reference to a specific day or event.*

1608. Die Dominica Petrus apostolus S. Joannis Baptista. *Handwritten text, possibly a date and a reference to a specific day or event.*

7. *Handwritten text, possibly a list of names or a record of a specific event.*

1608. Die Dominica Petrus apostolus S. Joannis Baptista. *Handwritten text, possibly a date and a reference to a specific day or event.*

1608. Die Dominica Petrus apostolus S. Joannis Baptista. *Handwritten text, possibly a date and a reference to a specific day or event.*

7. *Handwritten text, possibly a list of names or a record of a specific event.*

1608. Die Dominica Petrus apostolus S. Joannis Baptista. *Handwritten text, possibly a date and a reference to a specific day or event.*

7. *Handwritten text, possibly a list of names or a record of a specific event.*

1608. Die Dominica Petrus apostolus S. Joannis Baptista. *Handwritten text, possibly a date and a reference to a specific day or event.*

7. *Handwritten text, possibly a list of names or a record of a specific event.*

Anexa I. Procesul din 7 iunie 1608: Zeocz Istuan newó olah

Firma ...
 2. Zabados Peter Olah Leouetej maior
 27 143.
 2. ...
 3. ...
 4. ...
 5. ...
 6. ...
 7. ...
 8. ...
 9. ...
 10. ...
 11. ...
 12. ...
 13. ...
 14. ...
 15. ...
 16. ...
 17. ...
 18. ...
 19. ...
 20. ...
 21. ...
 22. ...
 23. ...
 24. ...
 25. ...
 26. ...
 27. ...
 28. ...
 29. ...
 30. ...
 31. ...
 32. ...
 33. ...
 34. ...
 35. ...
 36. ...
 37. ...
 38. ...
 39. ...
 40. ...
 41. ...
 42. ...
 43. ...
 44. ...
 45. ...
 46. ...
 47. ...
 48. ...
 49. ...
 50. ...
 51. ...
 52. ...
 53. ...
 54. ...
 55. ...
 56. ...
 57. ...
 58. ...
 59. ...
 60. ...
 61. ...
 62. ...
 63. ...
 64. ...
 65. ...
 66. ...
 67. ...
 68. ...
 69. ...
 70. ...
 71. ...
 72. ...
 73. ...
 74. ...
 75. ...
 76. ...
 77. ...
 78. ...
 79. ...
 80. ...
 81. ...
 82. ...
 83. ...
 84. ...
 85. ...
 86. ...
 87. ...
 88. ...
 89. ...
 90. ...
 91. ...
 92. ...
 93. ...
 94. ...
 95. ...
 96. ...
 97. ...
 98. ...
 99. ...
 100. ...

...
 1. ...
 2. ...
 3. ...
 4. ...
 5. ...
 6. ...
 7. ...
 8. ...
 9. ...
 10. ...
 11. ...
 12. ...
 13. ...
 14. ...
 15. ...
 16. ...
 17. ...
 18. ...
 19. ...
 20. ...
 21. ...
 22. ...
 23. ...
 24. ...
 25. ...
 26. ...
 27. ...
 28. ...
 29. ...
 30. ...
 31. ...
 32. ...
 33. ...
 34. ...
 35. ...
 36. ...
 37. ...
 38. ...
 39. ...
 40. ...
 41. ...
 42. ...
 43. ...
 44. ...
 45. ...
 46. ...
 47. ...
 48. ...
 49. ...
 50. ...
 51. ...
 52. ...
 53. ...
 54. ...
 55. ...
 56. ...
 57. ...
 58. ...
 59. ...
 60. ...
 61. ...
 62. ...
 63. ...
 64. ...
 65. ...
 66. ...
 67. ...
 68. ...
 69. ...
 70. ...
 71. ...
 72. ...
 73. ...
 74. ...
 75. ...
 76. ...
 77. ...
 78. ...
 79. ...
 80. ...
 81. ...
 82. ...
 83. ...
 84. ...
 85. ...
 86. ...
 87. ...
 88. ...
 89. ...
 90. ...
 91. ...
 92. ...
 93. ...
 94. ...
 95. ...
 96. ...
 97. ...
 98. ...
 99. ...
 100. ...

Anexa II. Procesul din 25 ianuarie 1608, pârât: Zabados Peter Olah Leouetej maior

1606. An. 6. Noiembrie.

1. *Olaha Balasa și Olaha Janos* s-au dus la judecătoria din Sălaj. În procesul acesta au prezentat următoarele cereri și s-au pronunțat următoarele hotărâri:

1. În ziua 12 noiembrie 1606, Olaha Balasa și Olaha Janos au prezentat în judecătoria din Sălaj următoarea cerere: Noi am rămas fără casă și fără moară în satul nostru de la Sălaj, și am cerut să ni se acorde drepturile noastre de locuitori ai acestui sat.

2. În ziua 15 noiembrie 1606, judecătoria din Sălaj a pronunțat următoarea hotărâre: Dacă Olaha Balasa și Olaha Janos nu pot să dovedească că au rămas fără casă și fără moară în satul nostru, atunci ei nu vor primi drepturile de locuitori ai acestui sat.

3. În ziua 18 noiembrie 1606, Olaha Balasa și Olaha Janos au prezentat în judecătoria din Sălaj următoarea cerere: Noi am rămas fără casă și fără moară în satul nostru de la Sălaj, și am cerut să ni se acorde drepturile noastre de locuitori ai acestui sat.

4. În ziua 21 noiembrie 1606, judecătoria din Sălaj a pronunțat următoarea hotărâre: Dacă Olaha Balasa și Olaha Janos nu pot să dovedească că au rămas fără casă și fără moară în satul nostru, atunci ei nu vor primi drepturile de locuitori ai acestui sat.

5. În ziua 24 noiembrie 1606, Olaha Balasa și Olaha Janos au prezentat în judecătoria din Sălaj următoarea cerere: Noi am rămas fără casă și fără moară în satul nostru de la Sălaj, și am cerut să ni se acorde drepturile noastre de locuitori ai acestui sat.

6. În ziua 27 noiembrie 1606, judecătoria din Sălaj a pronunțat următoarea hotărâre: Dacă Olaha Balasa și Olaha Janos nu pot să dovedească că au rămas fără casă și fără moară în satul nostru, atunci ei nu vor primi drepturile de locuitori ai acestui sat.

Sb.

Anexa III. Procesul din 6 noiembrie 1606: Olah Balas și Olah Janos

Carta sentenșă Anno domini 1604 feria
 quarta post festum martini episcopi proxima
 elepa Actor Michael Lucas ex oppido
 Tassarhel, in causa attracto Olah Farkas
 de Bögöz. Ambe partes in sede vacante
 vel existentes
 I ERUM
 Actum in curia episcopalis Bögözi in die 12 mensis
 martii anno 1604. Inter Michael Lucas actor
 et Olah Farkas reus. Causa de possessione
 et usu fructuum et reddituum quorundam
 tenementorum sita in villa de Bögöz.

1. Olah Farkas dicitur frater et heres
 legitimus et solus dominus et possessor
 tenementorum sita in villa de Bögöz
 quibusdam fructibus et redditibus
 quibusdamque tenementorum sita in
 villa de Bögöz.

2. Michael Lucas dicitur frater et
 heres legitimus et solus dominus et
 possessor tenementorum sita in villa
 de Bögöz quibusdam fructibus et
 redditibus quibusdamque tenementorum
 sita in villa de Bögöz.

3. Michael Lucas dicitur frater et
 heres legitimus et solus dominus et
 possessor tenementorum sita in villa
 de Bögöz quibusdam fructibus et
 redditibus quibusdamque tenementorum
 sita in villa de Bögöz.

4. Olah Farkas dicitur frater et
 heres legitimus et solus dominus et
 possessor tenementorum sita in villa
 de Bögöz quibusdam fructibus et
 redditibus quibusdamque tenementorum
 sita in villa de Bögöz.

Anexa IV. Procesul din 12 noiembrie 1608: Olah Farkas de Bögöz

Anexa V. Procesul din Duminica Trinității, 1608: Retenj Opra Kapolnas olahfalvi pasztor olah